

1. Obiekt
ZAMEK KRZYŻACKI, OB. RUINA

2. Czas powstania
ok. 1300

3. Miejscowość
KURZĘTNIK

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja 1. Ściana zachodnia i fragm. północnej ściany domu. 2. Ściana północna domu. (Widoki od pd.)

4. Adres
13 – 306 Kurzętnik

nr hipoteczny dz. nr 692/1; 692/2 ob. Kurzętnik

5. Przynależność administracyjna

województwo warmińsko – mazurskie

gmina Kurzętnik

kur, Nowolubuski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Chornichium, Kiwernick, Kurnyk,
Kawerneck, Cawenigk, Cauernik,

7. Przynależność administracyjna
przed 1 IV 1975

województwo olsztyńskie

powiat Nowe Miasto Lubawskie

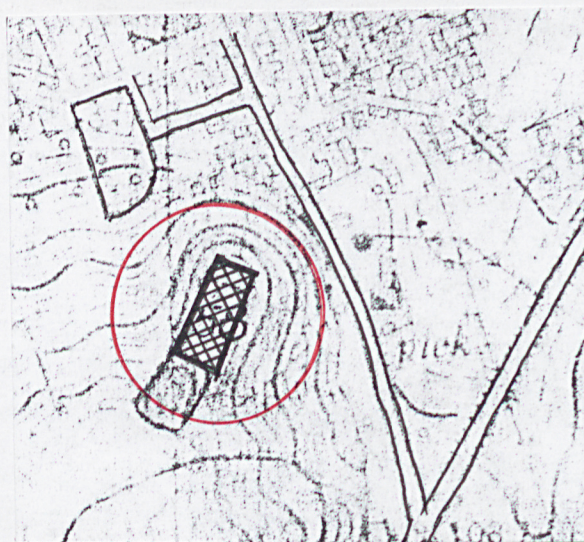
8. Właściciel i jego adres

Urząd Gminy Kurzętnik
Ul Grunwaldzka 39
13 – 306 Kurzętnik

9. Użytkownik i jego adres
j. w.

10. Rejestr zabytków

Nr 6. n. data 16. 09. 1960



1:2500

Sytuacja. Zamek wzniesiony został na wzgórzu moreny polodowcowej, górującym ok. 45 m nad poziomem rynku miejscowości Kurzętnik położonej w dolinie rzeki Drwęcy. Od strony północnej, wschodniej i zachodniej zbocza opadają stromo, pod kątem 55°, od strony południowej zamek od reszty wzgórza oddziela kilkumetrowe zagłębienie – rów obronny. Obecnie u podnóża wzgórza, od strony północnej i wschodniej, biegnie droga, która łączy Kurzętnik z drogą Olsztyn – Toruń.

Materiał i konstrukcja. Ściany „domu” zachodnia i północna zachowane do wysokości 6,00 – 8,00 metrów ponad poziom gruntu dziedzińca, południowa i wschodnia do wysokości 1,0 m; pozostałe ściany zamku zachowane do wysokości ok. 2,00 metrów nad ten poziom. Wyjątek stanowią ściany baszt, gdzie poziom wewnątrz wypada na poziomie 2,00 m poniżej poziomu dziedzińca, a tym samym na poziomie gruntu na zewnątrz zamku. Grubość ścian waha się dla „domu”(I) od 1,30 do 1,90 m; dla murów obronnych podwórza (II) od 1,10 m do 1,40 m; dla baszt (III i IV) od 1,25 m do 1,65 m i dla bastionu 1,50 m. Ściany wzniesione są z kamienia polnego, miejscami lupanego dla zachowania lica danego muru; w licu kamień układany poziomymi warstwami, pomiędzy dużymi głazami drobny tłuczeń dla wyrównania poziomu warstw. Otwory okienne przesklepione łukiem odcinkowym wykonanym w cegle, podobnie kształtowano rozglifienia otworów – wątek gotycki. W „domu” występowały prawdopodobnie stropy belkowe – zachowane gniazda belek.

Rzut. Zamek założono na nieregularnym planie wynikającym z nierówności terenu. Trapezowe, silnie wydłużone, ok. 65 m, **podwórze gospodarcze (II)** (w części północnej szerokie na ok. 20 m a w szerszej południowej do 32 m), otoczone murami obwodowymi, którego najkrótszy bok zamyka prostokątne, oszkarpowane pomieszczenie – **bastion (V)** (prawdopodobnie kaplica Św. Krzyża), o wewnętrznych wymiarach 13 x 8 m, oszkarpowany; w przeciwnym końcu **budynek główny - dom (I)** na planie prostokąta zbliżonego do kwadratu, o wymiarach 25 x 27 m; plan „domu”, pomimo zachowanych ścian, słabo czytelny ze względu na zagruzowanie wnętrza. Równolegle do ścian domu biegł drugi ciąg murów wydzielających przedmurze. W obrębie północnego i południowego boku dziedzińca dwie kwadratowe **baszty: wschodnia (III)** o wymiarach 7 x 7,5 m i **zachodnia (IV)** o wymiarach 8 x 9,5 m.

Bryła. Na podstawie zachowanych otworów okiennych i gniazd po belkach stropowych można wyróżnić przynajmniej dwie kondygnacje w budynku mieszkalnym.

Zamek wzniesiony ok. 1300 r. miał charakter wyżynny. Składał się on z trzech zasadniczych części: domu (I) po stronie południowej, dziedzińca gospodarczego (II) otoczonego murami z dwoma prostokątnymi basztami od wschodu (III) i zachodu (IV) wpisanymi w ich linię, oraz bastionu (V) – być może kaplica św. Krzyża. Na zamku rezydował powołany przez kapitułę „Hauskomtur”(kasztelan, burgrabia, wójt). W 1331 r. prawdopodobnie zdobyty był przez wojska litewskie. Po działaniach wojennych w latach 1410 – 1414 uległ częściowemu zniszczeniu, prawdopodobnie spaleni uległy elementy drewniane np. konstrukcje dachowe, zabudowania gospodarcze podwórza. W 1414 r. poddał się Władysławowi Jagielle i wraz z zamkiem w Bratowie został przekazany Janowi Kretkowskiemu. W 1454 r. częściowo zburzony przez Krzyżaków jako groźny punkt obronny mogący zagrażać Nowemu Miastu będącemu w rękach krzyżaków. Już w 1595 r. stał się ruiną, w tym czasie funkcjonowała jeszcze kaplica. Ostatecznie zniszczony podczas wojen szwedzkich w 1659 r. W XVIII w. był rozbierany na budulec.

14. Kubatura nie ma	15. Powierzchnia użytkowa nie ma	16. Przeznaczenie pierwotne mieszkalno – administracyjne	17. Użytkowanie obecne ruina
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja ? - wylanie czapy cementowej na murach obronnych dziedzińca i bastionu.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan całego założenia średni, widoczne ślady prac zabezpieczających, postępująca destrukcja obiektu.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie zabezpieczenie murów i nadanie im formy trwałej ruiny; oczyszczenie teru z roślinności ewentualne odgruzowanie	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Biblioteka

1. Biskup M., Dzieje diecezji chełmińskiej (1243-1992), [w:] Diecezja toruńska. Historia i teraźniejszość, t. 1, Toruń 1994;
2. Grabowski J., Przewodnik Nowe Miasto Lubawskie. Kurzętnik, Bratian 1992;
3. Grażawski K., Zabytki Brodnicy i okolic, Brodnica 1993; Heise J.; Die Bau- und Kunstdenkmäler des Kreises Löbau, Danzig 1895
4. Nowe Miasto. Z dziejów miasta i powiatu, red. Z Witkowski, Olsztyn 1963;
5. Puget W., Kurzętnik – miasto i zamek kapituły chełmińskiej, [w:] Komunikaty na sesję naukową poświęconą dziełom sztuki Pomorza, Toruń 1966, s.22-27;

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

25. Opracował

tekst: mgr Katarzyna Soczewica, dn. 10.10.2000

K. Soczewica

plany, rysunki mgr Katarzyna Soczewica, dn. 10.10.2000

K. Soczewica

zdjęcia fotograficzne mgr Katarzyna Soczewica, dn. 10.10.2000

K. Soczewica

miejsce przechowywania negatywów WO SOZ w OLSZTYNIE

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

3 wkładki

1. Miejscowość Kurzętnik 2. Gmina Kurzętnik 3. Województwo warmińsko – mazurskie	4. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZAMEK, OB. RUINA	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) Tekst c. d.
--	--	---

c.d. pkt. 13

Elewacje. Dom. Północna prawdopodobnie o 5 osiach wyznaczonych przez otwory okienne, być może biegnących w dwóch rzędach na I i II kondygnacji (?), z ryzalitem pośrodku elewacji.

Spis fotografii

Wkładka nr 2

1. Ściana zachodnia domu, widok od strony zachodniej.
2. Lico ściany zachodniej domu.
3. Ściana zachodnia domu, widok od strony wschodniej, od wewnątrz.
4. Otwór okienny w ścianie zachodniej domu.
5. Gniazda belek stropowych w ścianie zachodniej domu.
6. Ściana północna domu, widok od strony północnej.
7. Ściana północna domu, widok od strony południowej.
8. Pozostałość po otworach okiennych w ścianie północnej domu.
9. Fragment ściany południowej bastionu, widok od południa.
10. Widok na zamek od strony północnej, na pierwszym planie fragm. muru północnego bastionu, dalej południowego, w tle ściana pn. domu.
- 11 Szkarpy północnej ściany bastionu.
- 12 Szkarpa wspierająca północny narożnik bastionu.
13. Północno – zach. narożnik bastionu wsparty szkarpą.

Wkładkę założył: Katarzyna Soczewica, dn. 15.10.2000

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ Olsztyn

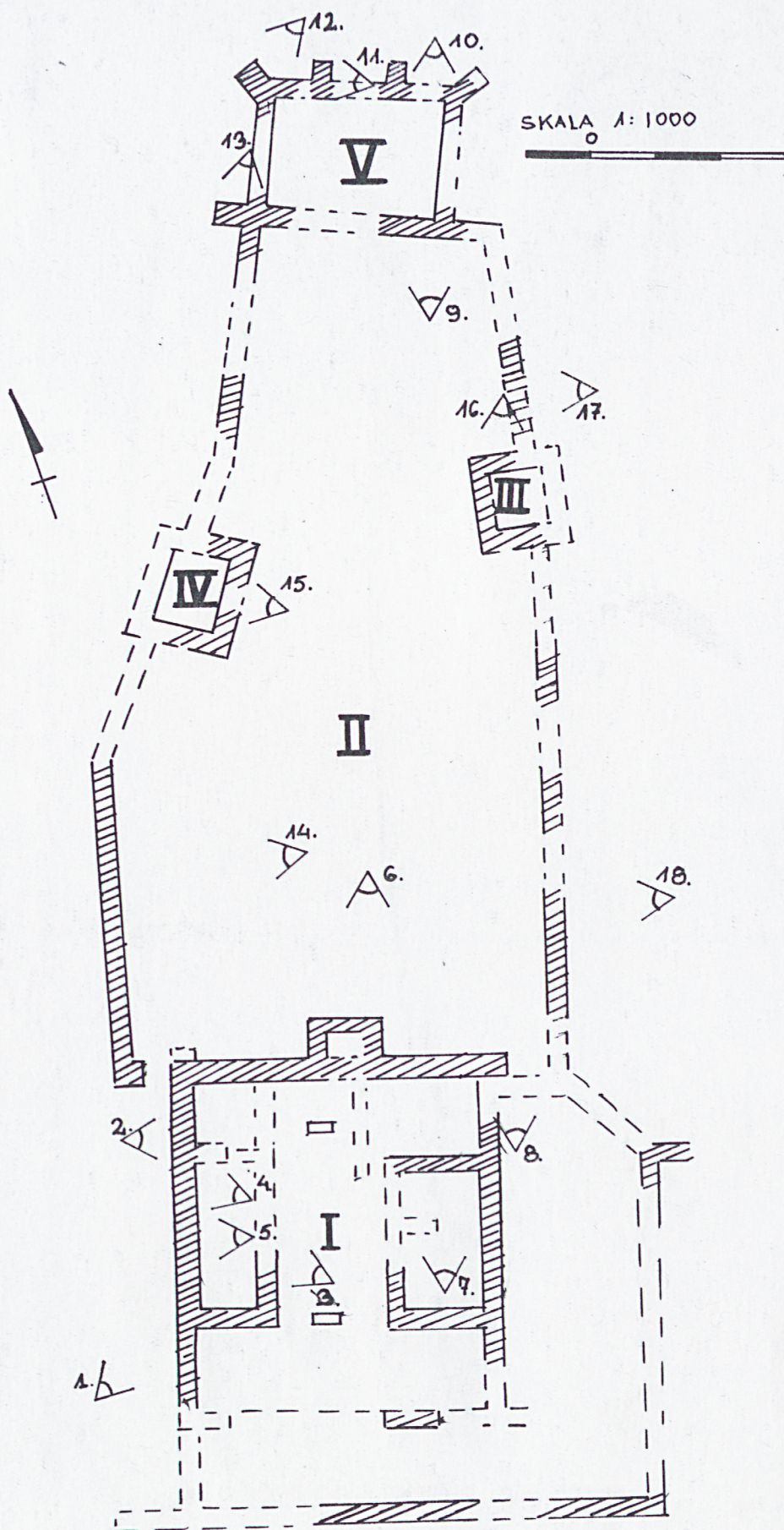
Wkładka nr 3

14. Zachodni mur obronny, widok od strony dziedzińca.
15. Baszta zachodnia (IV) w murze obronnym, od dziedzińca.
16. Wschodni mur obronny (korona) ze wschodnią basztą (III)
17. Wschodni mur obronny, widok od strony zewnętrznej.
18. Wschodni mur obronny, widok od strony zewnętrznej.

Wzór ODZ 1995 r.

LEGENDA

- I. Budynek mieszkalny – „Dom”.
- II. Podwórze gospodarcze – dziedziniec.
- III. Baszta wschodnia.
- IV. Baszta zachodnia.
- V. Bastion – kaplica.
- 14 Numer zdjęcia



<p>1. Miejscowość Kurzętnik 2. Gmina Kurzętnik 3. Województwo warmińsko – mazurskie</p>	<p>4. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZAMEK, OB. RUINA</p>	<p>5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)</p>
---	--	---



9.



10.



11.



12.



13.

Wkładkę założył: Katarzyna Soczewica, dn. 15.10.2000

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ Olsztyn

Wzór ODZ 1995 r.



<p>1. Miejscowość Kurzętnik 2. Gmina Kurzętnik 3. Województwo warmińsko – mazurskie</p>	<p>4. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZAMEK, OB. RUINA</p>	<p>5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)</p>
---	--	---



14.



15.



16.6



17.



18.

Wkładkę założył: Katarzyna Soczewica, dn. 15.10.2000

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ Olsztyn

Wzór ODZ 1995 r.